THE PERSPECTIVE OF NEW ERA SCIENCES
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
www.global-science-review.com
editor@global-science-review.com

Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti
Samarqand kampusi, 1-kurs magistranti:
Saymurodova Safiya Mahmadiyorovna

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA O‘YIN TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish metodikasini takomillashtirishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Boshlang‘ich ta’lim jarayonida o‘yin faoliyatidan maqsadli foydalanish o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, ta’lim mazmunini faol o‘zlashtirish va dars jarayonidagi ishtirokini kuchaytirish uchun muhim metodik imkoniyatlarni yaratadi. Shu bilan birga, o‘yin texnologiyalaridan foydalanish ularni faqat ko‘ngilochar faoliyat sifatida tashkil etish bilan cheklanmasdan, aniq didaktik maqsad va o‘quv natijalariga yo‘naltirilishini talab qiladi.

Tadqiqotda o‘yin texnologiyalarining boshlang‘ich ta’limdagi pedagogik imkoniyatlari, ularni tanlash mezonlari, dars jarayonining turli bosqichlariga integratsiya qilish usullari hamda o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga moslashtirish masalalari o‘rganiladi. O‘yinli topshiriqlarni motivatsiya, yangi bilimni o‘zlashtirish, mustahkamlash va baholash bosqichlarida qo‘llashning metodik imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv, so‘rovnoma va tajriba-sinov metodlaridan foydalanish nazarda tutiladi. Natijada boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyalaridan foydalanishni takomillashtirishga qaratilgan metodik yondashuv ishlab chiqiladi va o‘qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar shakllantiriladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, o‘yin texnologiyalari, o‘yinli ta’lim, didaktik o‘yin, ta’lim metodikasi, pedagogik texnologiya, o‘quv motivatsiyasi, ta’limiy faollik, interfaol metodlar, boshlang‘ich sinf.

Kirish

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchining faolligi, mustaqil fikrlashi va ta’lim mazmunini faol o‘zlashtirishi muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida mazkur vazifalarni amalga oshirish uchun o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos pedagogik metodlardan foydalanish talab etiladi. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda o‘yin, harakat, muloqot va faol ishtirokga bo‘lgan ehtiyojning mavjudligi ta’lim jarayonida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish uchun muhim pedagogik asos yaratadi.

O‘yin texnologiyalari ta’lim jarayonida o‘quv materialini o‘zlashtirishni tashkil etish, o‘quvchilarning darsdagi ishtirokini kuchaytirish va o‘quv faoliyatini turli shakllarda tashkil etish imkonini beruvchi metodik vositalardan biridir. Biroq o‘yinning mavjudligi uning ta’limiy samaradorligini avtomatik ravishda ta’minlamaydi. O‘yin mazmuni o‘quv maqsadiga mos bo‘lishi, o‘quvchini fikrlashga undashi va muayyan bilim, ko‘nikma yoki kompetensiyani shakllantirishga xizmat qilishi lozim.

OECD tadqiqotlarida boshlang‘ich ta’limda o‘yin elementlarining ayrim jihatlari maktabgacha ta’limdagidek muhim bo‘lib qolishi, ayniqsa o‘qituvchi markazidagi va o‘quvchi markazidagi faoliyat o‘rtasidagi muvozanat hamda o‘qituvchining qo‘llab-quvvatlovchi roli muhimligi qayd etiladi.

Shuningdek, zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda **guided play**, ya’ni ma’lum ta’limiy maqsadga yo‘naltirilgan, lekin o‘quvchiga ma’lum darajada mustaqillik beradigan o‘yinli faoliyatga e’tibor kuchaymoqda. OECDning 2025-yilgi tahlilida ham kichik yoshdagi o‘quvchilar bilan bog‘liq tadqiqotlarda yo‘naltirilgan o‘yinning matematika va ijro funksiyalari kabi ayrim natijalarga ijobiy ta’siri bo‘yicha dalillar shakllanayotgani qayd etilgan.

Shu jihatdan boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish masalasini faqat “darsni qiziqarli qilish” vositasi sifatida emas, balki **didaktik maqsadga yo‘naltirilgan metodik yondashuv** sifatida o‘rganish zarur.

O‘yin texnologiyalaridan foydalanishning yana bir muhim jihati o‘qituvchining rolidir. O‘qituvchi o‘yin mazmunini tanlaydi, uning qoidalarini belgilaydi, o‘quvchilar faoliyatini kuzatadi va zarur hollarda pedagogik yo‘naltirishni amalga oshiradi. OECD materiallarida ham sifatli o‘yinli faoliyatda kattalarning bolalar fikrini tinglashi va uni rivojlantirishga yordam berishi muhimligi ko‘rsatiladi.

Demak, boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalarini qo‘llash metodikasini takomillashtirishning asosiy masalasi o‘yinlar sonini ko‘paytirish emas, balki **ta’lim maqsadi, o‘quv mazmuni, o‘quvchilarning yosh xususiyatlari va kutilayotgan natijalar o‘rtasidagi metodik uyg‘unlikni ta’minlash**dan iborat.

Tadqiqotning maqsadi

Tadqiqotning asosiy maqsadi boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va ularni ta’lim jarayoniga samarali integratsiya qilish metodikasini takomillashtirishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari

Belgilangan maqsaddan kelib chiqib quyidagi vazifalar belgilandi:

o‘yin texnologiyalarining boshlang‘ich ta’limdagi pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish;

o‘yinli ta’limning metodik xususiyatlarini aniqlash;

boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh xususiyatlariga mos o‘yinlarni tanlash mezonlarini belgilash;

o‘yin texnologiyalarini darsning turli bosqichlariga integratsiya qilish usullarini aniqlash;

o‘yinli topshiriqlarning o‘quvchilarning ta’limiy faolligi va motivatsiyasini qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini o‘rganish;

boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun o‘yin texnologiyalaridan foydalanish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti

Boshlang‘ich sinflarda tashkil etiladigan ta’lim jarayoni.

Tadqiqot predmeti

Boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalaridan foydalanishning mazmuni, metodlari, shakllari va pedagogik shart-sharoitlari.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqotda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv, o‘qituvchilar bilan suhbat, so‘rovnoma va tajriba-sinov metodlaridan foydalanish nazarda tutiladi.

Mazkur metodlar o‘yin texnologiyalarining nazariy asoslarini aniqlash bilan bir qatorda, ularni real ta’lim jarayonida qo‘llash imkoniyatlarini baholashga xizmat qiladi.

O‘yin texnologiyalarining boshlang‘ich ta’limdagi pedagogik imkoniyatlari

O‘yin texnologiyalarining boshlang‘ich ta’limdagi asosiy imkoniyatlaridan biri o‘quvchini ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishdir. An’anaviy topshiriqda o‘quvchi berilgan vazifani bajarishi mumkin bo‘lsa, o‘yinli topshiriqda undan qaror qabul qilish, tanlash, taqqoslash, izohlash yoki muammoni hal qilish talab etilishi mumkin.

O‘yin jarayonida o‘quvchi bilimni faqat tayyor shaklda qabul qilmaydi, balki faoliyat orqali o‘zlashtiradi. Bu holat, ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda muhim ahamiyatga ega, chunki kichik yoshdagi o‘quvchilar uchun faoliyat, ko‘rgazmalilik va bevosita ishtirok ta’lim jarayonini tashkil etishning muhim omillaridan hisoblanadi.

O‘yin texnologiyalarining yana bir imkoniyati o‘quvchilarning o‘zaro muloqotini rivojlantirishdir. Juftlik yoki guruh asosida tashkil etilgan o‘yinlar davomida o‘quvchilar o‘z fikrini ifodalash, sherigining fikrini tinglash, kelishish va umumiy qarorga kelish kabi ijtimoiy ko‘nikmalarni namoyon etadilar.

Bundan tashqari, o‘yinli topshiriqlar o‘quvchilarga o‘z bilimlarini amaliy vaziyatlarda qo‘llash imkonini beradi. Masalan, matematika darsida sonlar bilan

bog‘liq o‘yin, ona tili darsida so‘z va gaplar asosidagi didaktik topshiriq yoki o‘qish darsida qahramonlar roliga kirish orqali matnni tahlil qilish o‘quv mazmunini faol faoliyat bilan bog‘lash imkonini yaratadi.

Biroq o‘yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlarini baholashda muhim jihat shundaki, barcha o‘yinlar barcha o‘quv maqsadlari uchun bir xil darajada mos kelmaydi. OECD tadqiqotlarida ham o‘yinli yondashuvlar bo‘yicha dalillar turli shakllarda ekanligi va o‘yin turining o‘zi bilan birga uning qanday tashkil etilishi muhimligi qayd etiladi.

O‘yin texnologiyalarini tanlashning metodik mezonlari

Boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyasini tanlashda quyidagi mezonlarga amal qilish maqsadga muvofiq:

Didaktik maqsadga moslik — o‘yin muayyan ta’limiy natijaga xizmat qilishi kerak.

Yoshga moslik — o‘yin qoidalari va topshiriq murakkabligi o‘quvchilarning yosh imkoniyatlariga mos bo‘lishi zarur.

Faollik — o‘quvchi o‘yin jarayonida faol harakat qilishi yoki fikrlashi kerak.

Tushunarlilik — o‘yin qoidalari qisqa va aniq tushuntirilishi lozim.

Vaqtga moslik — o‘yin darsning umumiy vaqt taqsimotiga mos kelishi kerak.

Ta’limiy mazmun — o‘yin o‘quv materialini mustahkamlashi yoki yangi bilimni o‘zlashtirishga xizmat qilishi zarur.

Baholash imkoniyati — o‘qituvchi o‘yin natijasi orqali o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini kuzata olishi kerak.

Inklyuzivlik — o‘yin turli darajadagi o‘quvchilar ishtirokini ta’minlashi maqsadga muvofiq.

Shunday qilib, o‘yin texnologiyasini tanlashda asosiy savol “Bu o‘yin qiziqmi?” emas, balki **“Bu o‘yin belgilangan ta’limiy maqsadga xizmat qiladimi?”** bo‘lishi kerak.

O‘yin texnologiyalarini dars bosqichlariga integratsiya qilish

O‘yin texnologiyalarini darsning turli bosqichlarida turlicha tashkil etish mumkin.

Motivatsiya bosqichi

Darsning boshlanishida qisqa va sodda o‘yinli topshiriqlardan foydalanish o‘quvchilarni yangi mavzuga yo‘naltirishga xizmat qilishi mumkin. Bu bosqichdagi o‘yin uzoq davom etmasligi, balki darsning asosiy mavzusiga olib kelishi kerak.

Yangi bilimni o‘zlashtirish bosqichi

Bu bosqichda o‘yin elementlari yangi bilimni mustaqil kashf qilish yoki tushunchani amaliy faoliyat orqali o‘zlashtirishga yo‘naltirilishi mumkin. O‘qituvchi o‘yin davomida o‘quvchilarga savollar berib, ularning fikrlash jarayonini yo‘naltiradi.

Mustahkamlash bosqichi

O‘yin texnologiyalaridan foydalanish uchun eng qulay bosqichlardan biri mustahkamlash jarayonidir. Bu yerda savol-javob o‘yinlari, guruhli topshiriqlar, moslashtirish, tasniflash, tezkor javob va muammoli vaziyatlardan foydalanish mumkin.

Baholash bosqichi

O‘yinli baholash o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini aniqlash bilan birga, ularning o‘z faoliyatini tahlil qilishiga ham yordam berishi mumkin. Biroq baholash jarayonida o‘yin shakli baholashning aniqligi va xolisligiga xalaqit bermasligi kerak

O‘yin texnologiyalaridan foydalanishning takomillashtirilgan metodik modeli

Boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyalaridan foydalanishni quyidagi ketma-ketlik asosida tashkil etish taklif etiladi:

Ta’lim maqsadini belgilash → o‘yin turini tanlash → o‘yin mazmunini o‘quv mavzusiga moslashtirish → qoidalarni tushuntirish → o‘quvchilar faoliyatini tashkil etish → pedagogik kuzatuv → natijani tahlil qilish → ta’limiy xulosani shakllantirish.

Mazkur modelda o‘yin darsning asosiy maqsadidan ajralib qolmaydi. Aksincha, u o‘quv mazmunini o‘zlashtirishga xizmat qiladigan metodik vosita sifatida qo‘llanadi.

Modelning eng muhim jihati — **ta’lim maqsadi o‘yindan oldin belgilanadi**. Ya’ni o‘qituvchi avval “nimani o‘rgatishim kerak?” degan savolga javob beradi, keyin shu maqsadga mos o‘yin shaklini tanlaydi.

O‘qituvchining o‘yinli ta’limdagi roli

O‘yin texnologiyalaridan samarali foydalanish ko‘p jihatdan o‘qituvchining metodik mahoratiga bog‘liq. O‘qituvchi o‘yinni tashkil etuvchi shaxs bo‘lish bilan birga, o‘quvchilarning fikrlash faoliyatini yo‘naltiruvchi pedagog sifatida ham ishtirok etadi.

O‘qituvchi:

o‘yinning didaktik maqsadini belgilaydi;

o‘quvchilarning yoshiga mos o‘yin turini tanlaydi;

qoidalarni tushunarli tarzda bayon qiladi;

o‘quvchilar faoliyatini kuzatadi;

zarur holatlarda yo‘naltiruvchi savollar beradi;

o‘yin natijalarini o‘quv maqsadi bilan bog‘laydi;

o‘quvchilarga teskari aloqa beradi.

OECD materiallarida ham o‘yinli faoliyatda pedagogning roli muhimligi, ayniqsa bolalarning fikrlashini qo‘llab-quvvatlash va faoliyatini rivojlantirish zarurligi ko‘rsatiladi.

Shuning uchun o‘yin texnologiyasini o‘qituvchining pedagogik faoliyatidan ajratib bo‘lmaydi.

O‘yin texnologiyalarining ta’limiy faollikka ta’siri

O‘yin texnologiyalarining muhim metodik imkoniyatlaridan biri o‘quvchilarning ta’limiy faolligini qo‘llab-quvvatlashdir. O‘yin jarayonida o‘quvchi

topshiriqni bajarish, savolga javob berish, guruh bilan hamkorlik qilish yoki muammoni hal etish uchun faol harakat qiladi.

Ta’limiy faollikni quyidagi ko‘rsatkichlar orqali kuzatish mumkin:

darsdagi ishtirok darajasi;

savollarga javob berish faolligi;

topshiriqlarni mustaqil bajarish;

guruh bilan hamkorlik qilish;

o‘z fikrini bayon qilish;

muammoli vaziyatlarda yechim izlash;

topshiriqni oxirigacha bajarishga intilish.

Shu bilan birga, o‘yinli faoliyatni faqat o‘quvchilarning qiziqishi bilan baholash yetarli emas. Pedagogik natijani aniqlashda o‘yin orqali qo‘yilgan o‘quv maqsadining qay darajada amalga oshganligi ham hisobga olinishi kerak.

Muhokama

Tadqiqot doirasidagi nazariy tahlil shuni ko‘rsatadiki, o‘yin texnologiyalaridan foydalanish boshlang‘ich ta’lim metodikasini boyitish uchun muhim imkoniyatlarga ega. Biroq o‘yinli ta’limning samaradorligi o‘yinning mavjudligi bilan emas, uning pedagogik jihatdan qanday loyihalashtirilgani bilan belgilanadi.

Xususan, o‘yin aniq ta’limiy maqsadga ega bo‘lsa, o‘quvchi faoliyatini rag‘batlantirsa, o‘qituvchi tomonidan metodik jihatdan boshqarilsa va o‘yin natijasi o‘quv mazmuni bilan bog‘lansa, undan foydalanishning pedagogik qiymati ortadi.

OECDning boshlang‘ich ta’limga oid materiallarida o‘yinli yondashuvlar o‘quvchi markazidagi va o‘qituvchi yo‘naltiradigan faoliyat o‘rtasidagi muvozanat bilan bog‘lanadi. **O**OECD Shu sababli boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyalaridan foydalanishda “erkin o‘yin” va “didaktik jihatdan yo‘naltirilgan o‘yin” tushunchalarini farqlash muhim.

Mazkur yondashuvdan kelib chiqib, boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalarining samarali modeli **“maqsad – o‘yin – faoliyat – teskari aloqa – natija”** ketma-ketligiga asoslanishi mumkin.

Xulosa

Boshlang‘ich sinflarda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish ta’lim jarayonini o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tashkil etishning istiqbolli metodik yo‘nalishlaridan biridir. O‘yinli faoliyat o‘quvchilarning darsdagi ishtirokini qo‘llab-quvvatlash, o‘quv mazmunini faol o‘zlashtirish va hamkorlikdagi faoliyatni tashkil etish uchun imkoniyat yaratadi.

Tadqiqot natijasida o‘yin texnologiyalaridan samarali foydalanish uchun uning didaktik maqsadga mosligi, yoshga muvofiqligi, faollikni ta’minlashi, vaqt jihatdan maqbulligi, ta’lim mazmuni bilan bog‘liqligi va natijalarni kuzatish imkoniyati kabi mezonlarni hisobga olish zarurligi aniqlandi.

O‘yin texnologiyalarini darsning motivatsiya, yangi bilimni o‘zlashtirish, mustahkamlash va baholash bosqichlariga maqsadli ravishda integratsiya qilish o‘qituvchiga ta’lim jarayonini yanada faol va o‘quvchi markazidagi shaklda tashkil etish imkonini beradi.

Shu bilan birga, o‘yin texnologiyalaridan foydalanishda o‘qituvchining metodik roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘qituvchi o‘yinni tanlash, tashkil etish, kuzatish va natijani o‘quv maqsadi bilan bog‘lash jarayonlarida faol ishtirok etishi kerak. Shunday yondashuvgina o‘yinni oddiy ko‘ngilochar faoliyatdan samarali pedagogik vositaga aylantiradi.

Umuman olganda, boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish metodikasini takomillashtirishning asosiy yo‘nalishi o‘yinlarni ko‘paytirish emas, balki **har bir o‘yin faoliyatini aniq ta’limiy maqsad va kutilayotgan natija bilan bog‘lash**dan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi. (2020). **Ta’lim to‘g‘risida**gi Qonun. O‘RQ-637-son. LexUZ
2. Azizxo‘jayeva N.N. (2018). **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat**. Toshkent: TDPU nashriyoti.
3. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. (2016). **Pedagogik texnologiya asoslari**. Toshkent: O‘qituvchi.
4. Saidahmedov N. (2019). **Yangi pedagogik texnologiyalar**. Toshkent: Moliya.
5. Zunnunov A. (2020). **Boshlang‘ich ta’lim metodikasi**. Toshkent: Akademnashr.
6. Qalandarova Y. (2026). **Boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish orqali o‘quvchilar qiziqishini aniqlash yo‘llari**. *Maktabgacha va maktab ta’limi jurnali*,
7. Maxmudova F.Sh., Murodjonova Sh.E. (2026). **Boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati**. *Maktabgacha va maktab ta’limi jurnali*.
8. Qodirova B., Jaloliddinova M. (2025). **Pedagogika darslarida didaktik o‘yinlardan foydalanish texnologiyalari**. *Educational Yield Insights & Breakthroughs*.
9. Nishanova A.M., Muhammadinova U.B. (2026). **Boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalarining o‘quvchilarning bilim olishiga ta’siri**. *Global Sciences*. Глобальные Науки
10. Teshaboyev D.R., Qodirova H.M. (2026). **Boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalari orqali imlo savodxonligini oshirish metodikasini takomillashtirish**. *Farg‘ona metodika maktabi*.
11. OECD. (2019). **Engaging Young Children: Lessons from Research about Quality in Early Childhood Education and Care**. Paris: OECD Publishing.